

2

88
május

ÖS 20/DM3/US\$ 2,50/skr 10

Két Gond

A MOTOLLA válaszúton van: lenni vagy nem lenni. Olyan ponthoz jutott, hogy összeroppanás előtt áll. A MOTOLLA, úgy ahogy most van, nem életképes!

Két dologgal nem sikerült megbirkóznunk. Az egyik az anyagi fedezet kérdése, a másik a munkamegosztás. Alig sikerült olyan nyugaton élő magyar fiataalt találni, aki hajlandó lenne felelősséget vállalni a MOTOLLÁN belül. Túl sok munka hárul túl kevés emberre, akikből most fogy az erő.

Tehát két mód van arra, hogy a MOTOLLA életben maradjon: anyagi támogatás és részvétel a lap szerkesztéséig, nyomdai és terjesztési munkájában.

Az első gondot egy baráti kör alakításával szeretnénk megoldani. A másodikat a ti segítségetekkel.

Kis csoportunk, amely vállalta ennek a lapnak a kiadását, bebizonyította, hogy megvan az elszántsága véghez vinni az elképzeléseket. Saját egyetemista „jövedelmünkből” áldoztunk erre a célra, szabadidőnknek nagy részét – ami maradt a tanulmányaink mellett – a MOTOLLA szervezésével töltöttük. Energiánknak és idealizmusunknak vannak határai. Ahhoz, hogy a lap minősége és terjedelme megmaradjon, már nem elég az eddigi egyetemista vállalkozó szellem. Szükségünk van olyan munkatársakra, akik a nem látható munkákban is résztvesznek, és azoknak a támogatására, akik ezt anyagilag megengedhetik maguknak.

Ismerjétek fel, hogy nélkületek nem megy! Kérjük, jelentkeztek!

Steinbach Tamás és Krizsán Árpád

A demokrácia nehéz iskolája

retorika szeminárium a magyar ellenzéknek!

Csurka István kilép a színpadra, szétterpeszti két lábát – nehogy valaki elmozdíthassa –, irataira mereszti pillantását és tart egy negyven perces beszédet. Amit elmond az lényeges: Magyarország és Kelet-Közép-Európa kiesik a közös európai jövőből, ha nem oldja meg gazdasági és társadalmi válságát, ami létválsággá is alakulhat. Ide sorolja a kisebbségi jogok biztosítását!

Ez már a második *Magyar Demokrata Fórum* volt a *Lakitelki* találkozó óta.

Az elsőre január 30-án került sor a budapesti *Jurta* színházban, és a magyarországi parlamentarizmus volt a témája. A március 6-án ugyancsak a *Jurta* színházban megrendezett második találkozón a magyar kisebbség sorsa volt napirenden.

726 résztvevő zsúfolódott össze a kis színházban. Jelen volt Duray Miklós is Pozsonyból – aki először szólhatott a szlovákiai magyarok sorsáról egy magyarországi fórum előtt –, számos nyugati résztvevő és megfigyelő, a magyarországi *máskéntgondolkodók* zöme, jeles írók, költők, gondolkodók, és még egy valódi országgyűlési képviselő is.

Szóhoz jutottak mindazok, akik már évek óta nem kaptak szólási jogot, legfeljebb a kispéldányszámú szamizdatokban. Végre megvolt a nagyszerű és eddig nem látott lehetőség: nyíltan, az állami hatóságoktól háborítatlanul ki-

fejtetni véleményüket a jelenlegi válság kérdéseiről.

Különleges érdeklődést azért váltott ki ez a fórum, mert a magyarság legkényesebb – és érzelmektől mindig befolyásolt – gondjáról volt szó, a határon kívül élő magyarok sorsáról.

folytatás a 3. oldalon

Magyar Cserkészpark

Legyen Európában is!

Fiatall magyar cserkészvezetők tavaly tavasszal megalakították a „Magyar Cserkészpark Egyesület”-et, miután a bonni cserkészvezetői konferencia hozzájárult ahhoz, hogy az európai kerület számára cserkészpark létesüljön.

Ausztráliában, Dél-Amerikában és Észak-Amerikában a magyar cserkészpark már évtizedek óta saját cserkészparkjaikban táboroznak és őrsi órákat saját cserkészházaikban tartják. Számunkra a legismertebb példa a *Fillmore*-i cserkészpark az USA-ban, ahol

nagyon sok európai cserkészvezető kapott kiképzést. Ezzel szemben mi európaiak rászorulunk arra, hogy nem kis összegekért bérelt erdőben és házakban cserkészkedjünk.

A többi kontinensen élő magyarok

folytatás a 8. oldalon

1988 március 15

Fotó: KFS - SZL

Egy MOTOLLA szám menetrendje

Ahhoz, hogy egy szám összeálljon, kell legalább három hónap. Először össze kell szedni a cikkeket. Mivel a szerzők Európa-szerte sokfelé élnek, ez nem is oly könnyű dolog. De ha ez egyszer megvan, következik a szedés, IBM-kompatibilis kompjúterben, Zürichben, Münchenben és New Yorkban. Aztán a diszketteket küldjük ide-oda. Ki kell nyomtatni és lektorálni. Aztán javítjuk a hibákat, szintén kompjúterben. Laser-printeren készülnek a hasábsza szedett szövegek. Általában ezeket megegyeszer kell lektorálni és újra nyomtatni. A tördelés és nyomás Grazban történik. Aztán a lapokat hajtjuk, borítékozzuk, bélyegezzük, megcímezzük, postára cipeljük.

Emellett vezetni kell az előfizetők listáját, foglalkozni kell a hirdetésekkel, pénzt kell szerezni. Kapcsolatokat teremtünk mindenféle irányban. Ez rengeteg levelezéssel jár. Állandóan keresünk új munkatársakat, új sztorikat. Részt veszünk rendezvényeken, ott terjesztjük a lapot. És mind emellett próbálunk a lap irányán is gondolkodni, új ötleteket megvalósítani. Szerintünk még rengeteget lehetne csinálni a lapból, ha többen lennénk.

MOTOLLA Baráti Kör

Mivel lapunk sohasem fog önfenntartóvá válni különféle okokból, rászorulunk jóakarók segítségére. Ezért alakítottuk meg a MOTOLLA Baráti Kört.

Interjú Ara-Kovács Attilával

Motolla: 1982-ben lebukott az Ellenpontok című magyar szamizdat, amelyik Erdélyben jelent meg. Mi volt ennek a kiadványnak a célja és jelentősége, milyen hatással volt a magyar kisebbség sorsára?

Ara-Kovács Attila: Az *Ellenpontok*on belül – amelyiknek első száma 1981 decemberében jelent meg, az utolsó, a kilencedik pedig 1983-ban –, két kerekasztalbeszélgetést is készítettünk. Helyünket, pontosabban az erdélyi magyar ellenállás, és ezen túl az egész keleteurópai ellenállás perspektíváit próbáltuk fölmérni. Az első beszélgetés nagyon érdekes módon azzal a konklúzióval zárult, hogy az *Ellenpontok* megalakulásával egy eddig még nem tapasztalható dimenziót kapott az erdélyi magyar ellenállás. Hozzájárulássalunkkal – be kell vallanom, nem voltunk egészen szerények –, úgy véltük új elemeket tudunk hozzáadni az egész keleteurópai ellenálláshoz.

A második beszélgetés néhány hónappal később zajlott, több tapasztalattal, mind az erdélyi valóság, mind pedig saját perspektíváink szempontjából; ekkor már be kellett vallanunk: nagyon is mély gyökerei vannak Erdélyben belől mindannak, amit képviselünk vagy képviselni akarunk.

Nem utolsósorban épp egy baloldali ellenállás – a Király Károlyék akcióját nevezem ennek – akik belülről igyekeztek megreformálni, jobb, de legalábbis más irányba terelni az eseményeket.

Mi volt a kiindulópontod; rajtad kívül kik tartoztak ebbe a körbe? Honnan jöttetek?

Erdélyben, korosztályunkban volt néhány ember, aki határozott „kozmpopolita” – a szó jó értelmében vett „világpolgári” – nevelést kapott, ami többnyelvűséget, a világkultúra közvetlen átvételét jelenti. Emlékszem, például én hamarabb olvastam Appolinaire-t vagy Rilke-t eredetiben, mint Ady-t. Nyilvánvaló, hogy kivételek voltunk. De az a nagyon vékony réteg épp kulturális különállása folytán ilyen formában ellenállóvá vált, ha azonnal ezt nem is politikai dimenziókba artikuláltuk.

Az *Ellenpontok* körülbelül az 1977/78-as évben kezdődött szerveződni. 77-től 79/80-ig azoknak a kellekeknek a megszerzése folyt, amelyek szükség-

folytatás a 6. oldalon

Valódi megújulást Megalakult a Fiatal Demokraták Szövetsége

1988. március 29-én 37 alapító tag – egyetemisták, főiskolások, és néhány éve végzett jogászok, közgazdászok – kezdeményezésére megalakult Budapesten a Fiatal Demokraták Szövetsége (FIDESZ). A kiadott nyilatkozat szerint: „... a kezdeményezés célja: új, önálló és független ifjúsági szövetség létrehozása, amely tömöríti a politikailag aktív, radikális reformer ifjúsági csoportokat és egyéneket.”

Mivel Magyarországon az ifjúságon belüli vélemény- és érdekkülönbségeket, politikai tagoltságot, a Kommunista Ifjúsági Szövetség (KISZ) nem tudja kellően képviselni, a FIDESZ megalapítói szükségesnek vélik olyan független ifjúsági szervezetek alakítását, amelyek egymással és minden, a valódi megújulást, egy „új Magyarországot” célul kitűző szervezettel, mozgalommal (tehát akár a KISZ-szel is) együttműködve aktívan politizálnak. A FIDESZ megalakításával az alapítók alkotmányos jogukkal éltek, semmiféle törvényt vagy jogszabályt nem sértettek meg. Tehát a szervezet legális, jogilag támadhatatlan.

A FIDESZ véleményt kíván nyilvánítani azokban a gazdasági, politikai, szociális kérdésekben, amelyek tagságát alapvetően érintik. Hatékony érdekképviselő érdekében a politikai döntések hozatalánál is befolyásoló tényező akar lenni.

A FIDESZ politikai alapelveinek tekinthető:

- az egyéni és csoportérdekek szabad szerveződésén alapuló demokratikus politikai életet,
- olyan piacelvű gazdasági model működését, amelyben a tulajdonformák arányait a gazdasági racionalitás szabályozza,

- a társadalmi esélyegyenlőséget garantáló intézményrendszert,

- a határokon túl élő magyarság érdekeinek hatékony képviselését, védelmét, Kelet-Közép-Európa népeivel való szolidaritást, s távolabbi célként a demilitarizált és egységes Európa eszményének megvalósítását.

A magyar társadalom és a magyar nemzet olyan mély és kilátástalannak tűnő válsággal küzd, amelyből csak a hosszútávon is vállalható széleskörű nemzeti összefogáson keresztül található kiutat. Ehhez nem álreformokra, látszatprogramokra, kvázi-radikalizmusra van szükség, hanem valódi cselekvésre. A múltbeli hibákból adódóan kialakult tragikus helyzetért az ebben felnövő nemzedékek, a mai fiatalság, nem kell, hogy felelősséget viseljenek. Annál inkább felelősek vagyunk a jövőért, saját és gyermekeink sorsáért. Nekünk ma kell lehetőségeink és meggyőződésünk szerint tenni azért, hogy itt még néhány száz év múlva is létezen magyar nemzet. *.*, Budapest

Lapzártakor voltunk kénytelenek tudomásul venni: a magyar rendőri szervek figyelmeztetésben részesítették és tevékenységük beszüntetésére szólították fel a FIDESZ alapítóit.

Széljegyzetek a tüntetésről

„Ezek csak a forgalmat irányítják,” mondja a taxifőnök, és mosolyog a nem létező szakállába. Ilyen hülye kérdést is csak egy túrista tehet fel, pár nappal március 15-e előtt: „miért van annyi rendőr az utcán?”

Idén különösen nagy volt a hisztéria a Habsburgok elleni felkelés 140-ik évfordulója előtt. Válság, áremelések, új adórendszer, glasznoszt – az elégedetlenség nagy, és a felvonuló tömegek kiszámíthatatlanok. Ezért a hatóságok már napokkal korábban próbálták ijeszteni a népet. „Vidékről provokáló egységek jönnek,” hallottuk innét, „bombát találtak a Skálában,” pedig

onnét, „ötvenhatban is így kezdődött,” jajgattak a nagymamák. Különbőféle házkutatások voltak, nyolc ellenzékit őrizetbe vettek.

Ennek ellenére több mint tízezren jöttek össze a nem hivatalos ünnepélyre és így 1956 óta a legnagyobb nem-hivatalos tüntetés lett belőle. Tízezren, fiatalok, öregek, akik a kokárdát a bal oldalán hordták (mert közelebb van a szívhez), vonultak végig Budapest belvárosában. A tüntetés 12 órakor kezdődött a Petőfi-szobornál. Tapsolva, énekelve vonultak a tüntetők az utcákon: *de-mo-krá-ci-át!* A tömeg az egész Margit-hídat betöltötte – a Lánchídra nem mentek, mert azt két évvel ezelőtt mindkét végén lezárták, és a fiatal tüntetők csak gumibot-ütlegek alatt tudtak lejönni a hídról. Most a rendőrök hagyták őket, sőt, este talán pezsgőt nyitottak: megint túl estünk egy március 15-én.

„Fantasztikus volt, az egész forgalom leállt miattunk, éreztem hogy az emberek észrevesznek minket, nem úgy mint tavaly, amikor kétezeren kóvályogtunk az utcákon,” mondja egy lány. Egy 21-éves fiú: „Én szomorúan mentem haza. A tüntetés végén annyi üres дума folyt, hogy elvette az egész jó kedvemet. Ugyanaz az üres дума, ami tavaly és tavalyelőtt is volt. Azóta semmi fejlődés nincs.” Egy harmadik: „Érezhető volt a nagy feszültség a hatalom és mi közöttünk. Szerintem az idén még vér fog folyni.” - *st*

Felszólalás a Bem-szobor alatt: Pákh Tibor

Fotó: KFS - SZL

A Petőfi-szobor alatt

Sikk a Századvég

Magyarországon gombamódra szaporodnak a különféle kiadványok. Némelyik a forgalmasabb aluljárókban vásárolható meg – ennek már neve is van: aluljáró-irodalom –, mások a budapesti egyetem bölcsészkarának büféjében. S nem csupán beszerzésük módja változatos, tartalmuk is a legválogatottabb témákat kínálja a magyar futball válságától a heideggeri egzisztenciálfilozófiáig, sőt még azon is túl. A minőségén persze lehet és kell is fanyalogni, a tény azonban önmagában is örömdetős: a nyilvánosság pluralizálásának első lépéseit jelenti.

Amikor ezeket a sorokat írom, éppen a *Századvég* legfrissebb száma – 1987/4-5 – a sikk Budapest értelmiségi köreiben. És cseppet sem indokolatlanul! Mint a számos „félhivatalos” kiadvány legnagyobb része, ez is az ELTE égisze alatt jelenik meg, és Gyurgyák János a felelős szerkesztője. A tartalomjegyzéket böngészve, elsőnek arra figyelhetünk föl, hogy milyen békésen megférnek egymás mellett a hatalom által ellenzéki minősítettek és a „csak” reform-pártiak, a népiesek és urbánusok, a Magyarországon és Nyugaton élők. Íme a sikk első komponense: hivatalos kiadványokban Kis János nevét épp úgy hiába keresnők, mint a Schöpflin Györgyét, Gadó Györgyről vagy Kenedi Jánosról nem is beszélve.

A második, és ennél sokkal fontosabb magyarázat, hogy miért divat manapság *Századvéget* olvasni, a „kényes” témák egyáltalán nem kényeskedő elemzésében rejlik. Néhány ezek közül: a romániai magyar kisebbség helyzetének elmélyült elemzése Schöpflin György tollából; a Rákosi korszak irodalmi életéről szóló két tanulmány; M. Kozminki írása a fasiszta Németország és a bolsevik Szovjetunió gyalázatos egyezségét – és egyben Lengyelország felosztását – megpecsételő Rib-

bentrop-Molotov paktumról; válogatás Szabó Zoltán írásaiból. Amire azonban külön is felhívnam a figyelmet, az a *Századvég* körkérdése a reformról. A beérkező válaszokat folyamatosan szándékoznak közölni a lap hasábjain, s csak bízhatunk abban, hogy nem akad majd olyan túlérzékeny bürokrata, aki betiltja a válaszok további közlését. Ebben a számban történetész, filozófus, közgazdász, író, szociológus válaszol a szerkesztők kérdéseire. Válaszaik behatóbb elemzést érdemelnének, annyit azonban megjegyezhetünk, hogy ami közös vonásuk: valamennyien elvetik a reform hivatalos értelmezését, s ezt legfeljebb szükséges, de önmagában nem elégséges lépésnek értékelik egy valódi, a társadalmi élet egészét átható reform irányában. Az általuk vázolt reform végeredményben az éppen negyven éve, hogy véglegesen száműzött demokratikus vívmányok teljes restaurálását jelentené. Érthetőbben szólva: a minél kevesebb szocializmus, és minél több demokrácia igényét képviselik a válaszok.

Érdemes tehát a *Századvéget* olvasnunk.

Pesti Endre

A magyar televízió nézője - ha tetszik, ha nem – szinte hetente gyönyörködhet Csepregi Éva, a népszerű, és meglepően ügyesen menedzselte pop-énekesnő legújabb klipjében. Címe és tartalma: O.K. Gorbacsov. A dalt és angol szövegét egy névenincs brit szerző komponálta és írta.

A néző maga sem tudja, min csodálkozzon jobban: a szöveg együgyűségén és a dallam sutaságán, azon-e, hogy akad egy bárgyú angol, akit megihlet a szovjet pártvezér szirénhangja és tar feje, vagy éppenséggel azon,

hogy ha esik, ha fúj, ha pop-zenei műsor van, ha külpolitikai panoráma, lassan mindenütt ezt látja és hallja. Persze, ha nézőnk egy kicsit is elgondolkodik a látottakon/hallottakon, akkor rájön, hogy egyáltalán nincs miért csodálkoznia, hiszen 1.) a gorbacsovi mítosz nem kisebb propagátora volt – legalábbis egy adott pillanatban – mint Margaret Thatcher, tehát a bárgyúnak titulált szövegíró csupán egy lojális birodalmi alattvaló; 2.) a pop-dalok általában is suták és együgyűek; 3.) miért éppen a popzenebe ne furakodott volna be a glasznoszt szelleme? Ámulatra tehát nincs oka, hiszen Gorbacsovról

„tvr”, avagy: U-TAZ-ZUNK

Ujjé, utazunk! Trabantra, Ladára, ekhósszekérre stb. kapunk, hiszen világot látni immár állampolgári jogunk. Többek szerint ugyan a kormány eléggé megkésve szánta el magát legújabbkori röghözkötöttségünk feloldására, tekintve, hogy az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, amely, ugye, a szabad utazás jogát is tartalmazza, már 1948-ban megfogalmazták. Igaz, negyven esztendő még nem a világ ...

Nem vezet ösvény ahhoz a fához, amely nem terem gyümölcsöt – gondolhatta a magyar vezetés, amikor az Elnöki Tanácsot megbízta az eme jogunkat helyreállító törvényerejű rendelet (1987. évi 23. sz. tvr. a külföldre utazásról és az útlevélről) megalkotásával. A gazdasági-társadalmi bajok sokasodásával ugyanis egyre gyűlnek az elégedetlenség sötét fellegei a párt- és állami vezetők által oly büszkén emlegetett „társadalmi közmegegyezés” eddig sem maradéktalanul derült egén.

U-TAZ-ZUNK! – ez tehát az új jelszó a kormány jószágos, beleegyező bólintása után. Az új rendelet valóban példátlanul liberális, ami a kelet-, középkelet-európai viszonyokat illeti. Figyelemreméltó például az útlevél-ügyintézés leegyszerűsödése. Nemcsak arról

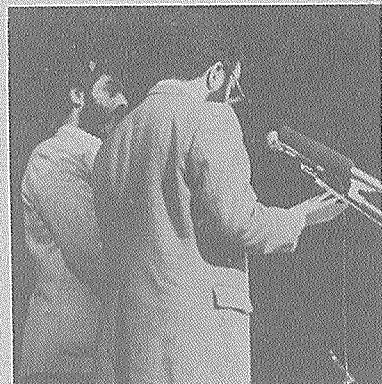
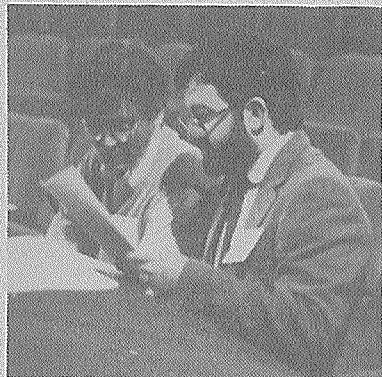
van szó, hogy a két útlevélből (a pirosból és a kékiből)* egyet csináltak, s így eltűnt a rosszízű megkülönböztetés, hanem a kérvényezés hosszú, gyakran megalázó, idegtépő procedúrája is le rövidült. Nincs szükség például a – korábban olyannyira terhes – „aláírásgyűjtő akció”-ra; nem kell bekopogni a munkahelyi vezetés, párt, KISZ, szakszervezet könyökvédős hivatalnokaihoz, hogy kézigyűjtet – s ezzel együtt: beleegyezésüket kérjük nyugati utunkhoz.

Ugyancsak változás – nem a legörömtelibb – az útlevélkérelmek benyújtásakor kifizetendő illeték felemelése. Ezentúl 500 forintba kerül az útlevél, függetlenül attól, hogy valaki új utokmányt vált, vagy csak régi útlevelét szeretné egy úgynevezett világlablakkal

„hitelesíteni”. Gyors fejszámolás: körülbelül négy millió útlevellet tartanak nyilván a magyar hatóságok; ez 500 forintjával kétmilliárd forintos bevételt jelent az államnak – hozzátevé, hogy a kiskorú családtagoknak ezentúl külön útlevelük lesz, és ők sem mentesülnek az illeték kötelezettsége alól.

A legnagyobb gond mégsem ez. Az új intézkedés csupán egy rendelet – még ha „törvényerejű” is az. A rendelet nyilvánosságra hozatala után újságírók kérdésére válaszolva az illetékesek kijelentették: csak azért nem terjesztették az Országgyűlés elé a készülő rendelet-tervezetet, hogy minél gyorsabban életbeléptessék. A Parlament tehát nem szentesíthette a rendeletet, nem is lett belőle igazi törvény. A rendeletet tollvonással hozták, de ugyanilyen tollvonással meg is szüntethető, az Országgyűlés megkérdése nélkül. Pedig mi szívesen vártunk volna még néhány hónapot. Az a 40 év is eltelt valahogy ... -*tóni*

*) a Magyar Népköztársaság polgárai piros útlevéllel utazhattak a létező szocializmus országaiba, kékkel pedig a „kapitalista” világba.

Cornel Rosca (bal)

Csurka István

Fotók: Krizsán Árpád

A demokrácia nehéz iskolája

folytatás

Nagy sikere volt két szomszéd országból jött felszólalónak. Az egyik a már említett Duray Miklós, a *Csehszlovákiai Magyar Jogvédő Bizottság* vezetője, a másik Cornel Rosca, a *Szabad Románia* szövívője. Duray igazi tapsvihart aratott józan, higgadt beszédével, a Jogvédő Bizottság közös nyilatkozatának és követeléseinek felolvasásával. A romániai Rosca rendezetlen papírokkal, menekültként tartózkodik Magyarországon, még is ki mert állni a nyilvánosság elé. Szavait tolmács fordította. Rosca köszönetet mondott a magyar szolidaritás megnyilvánulásaiért: a február 1-i tüntetésért a budapesti román követség előtt, a nyilatkozatért a brüsszeli események kapcsán, amit több száz magyar értelmiségi írt alá. Véleménye szerint ez „új erkölcsi alapokra állítja a román-magyar nemzet viszonyát.” A Magyar Demokrata Fórum óriási tapsal fejezte ki szolidaritását a román felszólalóval.

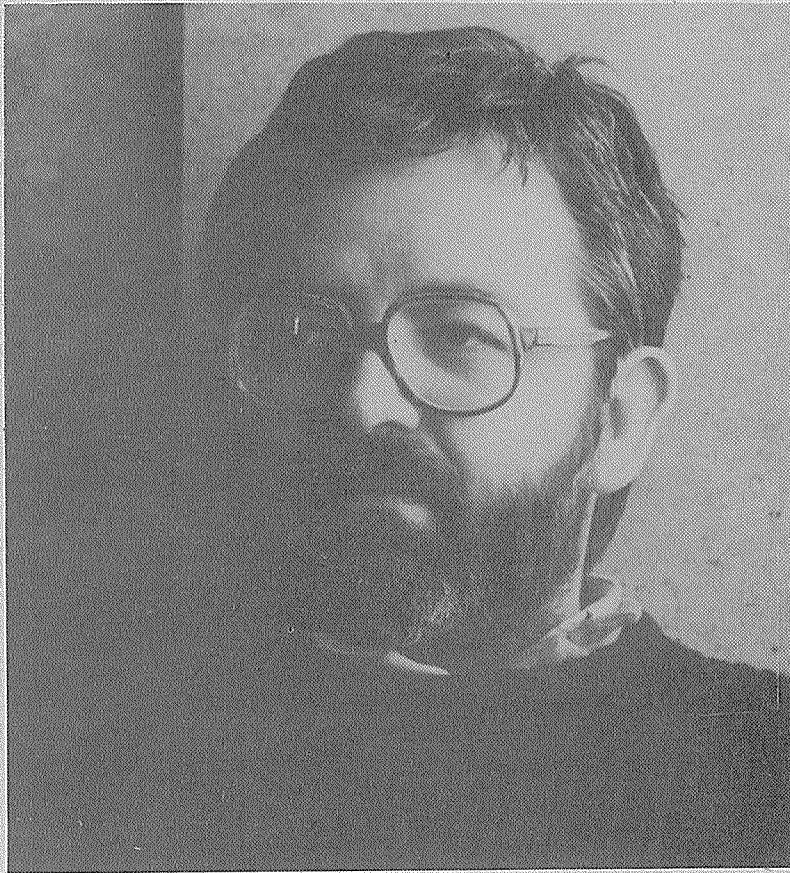
A délelőtti folyamán több mint 100 felszólaló jelentkezett, aminek délután öt órakor még egy tizede sem hangzott el. A hosszas fejtegetések miatt nem jött létre semmilyen interakció a szónokok között, mindenki csak a sajátját mond-

ta, hadarta vagy kiáltotta el, illetve szépen felolvasta. A közönség végképp nem szólalhatott meg, időhiány miatt egyik beszédet sem lehetett megvitatni. Az erdélyi származású, jelenleg Svájcban élő Szöcs Géza nem előre megírt több oldalas beszédet mondott el, hanem szabadon kifejtette véleményét, felismerve a lényegét: a menekülteknek azonnal kell segíteni! Azt javasolta, hogy mivel Magyarország lakossága a születések számának csökkenése és a külföldre távozások miatt amúgy is fogyatkozik, a magyar kormány ennek arányában állapítson meg egy kvótát. Fogadjon be évente amnyi romániai menekültet, amennyivel Magyarország lakosságának számát azonos szinten tudja tartani.

A téma fontossága és a felszólalások sokasága miatt a Demokrata Fórum március 21-én folytatta a találkozót. A szervezőknek az időközi fórumokon kívül is szándékukban áll napirenden tartani a kisebbségek sorsát. Úgy tűnik, mintha létrejönne folyamatos véleménycsere.

Előbb utóbb a lényegre térnek; nem a szónoklások, hanem az információcserre, a problémák felmutatása és megoldása a lényeges. És lényeges, hogy a mai fiatal generációnak nem kell harminc évet várnia, hogy alapvető emberi jogát gyakorolhassa: a szólás- szabadságot!

- K.Á.

„Hamarabb olvastam Appolinaire-t eredetiben mint Ady-t” – Ara Kovács Attila

Ara-Kovács Attila

A román politikai emigráció

„Hosszú idő óta először fűzi Magyarországot és Romániát valódi közös érdek egymáshoz. És ez a közös érdek: a Ceausescu-rendszer megbuktatása.” Ez a kijelentés a *Magyar Demokrata Fórum* március 6-i konferenciáján hangzott el, s joggal nevezte „érdeknek” e tragikus következményű országglás felszámolását, mind a románok, mind pedig a magyarok, nemkevésbé egész Európa szempontjából.

De ha már Európáról, ha már „világtávlatokról” beszélünk, nem tekinthetünk el annak megvizsgálásától sem, hogy miképp viszonyul a kialakult romániai helyzethez a világban szétszóródott román „potenciál”, amely hosszú évtizedeken át Ceausescu feltétlen hívének, olykor csatlósának, de mindig szövetségesének volt tekinthető. A román emigráció politikai szempontból nagyjából négy érdekcsoportosulás, hatalmi stratégia köre szerveült. Viszont valamennyit egy furcsa – magyar vonatkozásban nem, vagy csak igen kevésbé érzékelhető – létélmény befolyásolta. Míg Magyarországon, s a legtöbb kelet-közép-európai államban a második világháborús hangadók – hatalmuk letűnte után – jószerével teljesen elszigetelődtek, s a nemzet lelki ismeretének osztatlan megvetése övezte őket, Romániában, ahol eleve mély népi-nemzeti és ortodox-fundamentalista jelleggel bírt a fasiszmus, ez nem történt meg. 1945 után a hatalmat megszerző másik szélsőséges erőcsoportosulás sietett rehabilitálni hatalmi elődjét, mintegy „kooptálva” azt az új hatalomba. Így aztán nem lehet csodálkozni azon, hogy a szélsőséges, a román fundamentalizmus életelveit soha fel nem adó mozgalmak ma nem csak politikai érintetlenségben tudnak szerveződni és működni a nyugati demokráciákban, de belső, romániai legitimitásuk is töretlen. Sőt a jelenlegi rezsím „természetes szövetségesként” kezeli őket. Nem csoda tehát, ha Bukarest számításait mindig is a nyugati szélsőjobbon keresi és találja meg.

A román politikai emigráció szélsőjobboldali vonulata két fő csoportosulás köré szerveződött. Közülük az egyik, Iosif Constantin Dragan – román származású, a háború óta Olaszországban élő – iparmagnás vezetése alatt, részben a vatikáni magyarellenes görög-katolikus lobbynak a mozgatója, részben pedig a görögországi (és általában a Mediterráneumban működő) román ipari emigrációé. Jó okunk van

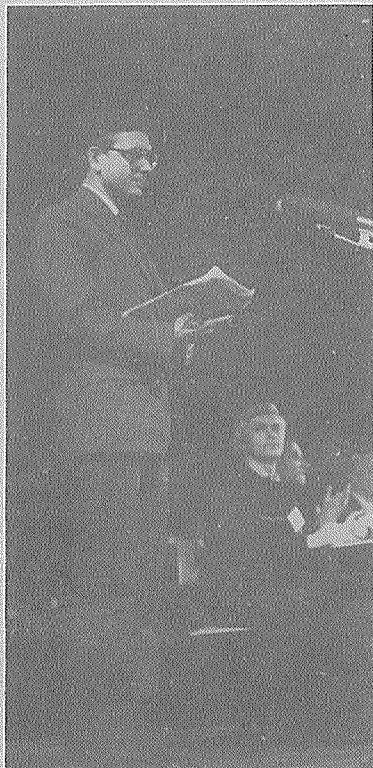
feltételezni, hogy Ceausescu magyarok ellen indított hajszájának elsőrendű szervezője ez a csoportosulás. Kitűnő kapcsolatokkal rendelkezik a jelenlegi romániai szellemiség körében, így Stefan Pascu akadémikus – az *Erdély története* elleni kampány koordinátora –, gyakori vendég a Dragan által Palma de Mallorcán időnként megrendezett úgynevezett Nemzetközi Trakológiai Szimpóziumokon; a legújabb bukaresti „történelmi” koncepciók eme boszorkánykonyháján. Dragan magyarellenes művei, elsősorban a kétkötetes (és meglehetősen „amatőr”) *Noi tricii* (Mi, trákok), Bukarestben éppúgy megjelent miként több nyugati fővárosban.

A szélsőjobboldal másik kútfője a Horea Sima, egykori román fasisztavezér mozgalma, amely – Simának a háborút követő emigrációja után – Portugáliában szerveződött újra. Ez jelenleg a román emigráció ortodox szárnyának a gyűjtőhelye. Nem véletlen, hogy 1984-ben épp ők fogadták be azt a Valeriu Trifa nevű ortodox érseket, akit – náci múltja miatt – akkor kitasítottak az USA-ból. Diplomáciai források egyébként nem csináltak titkot azon értesüléseikről, hogy a liszaboni román követség alkalmazottai negyedévenként konzultációt folytatnak a Sima-csoporttal. Az agg vezér pedig olykor szívesen látott vendég Bukarestben, s az ottani legfelsőbb körökben.

A román politikai emigráció másik, igen befolyásos csoportosulása a keresztény nacionalistáké. Jogutódai ezek az egykori történelmi – részben polgári nagyobbárszt paraszt – pártoknak, és eszmeiségükben jellegzetes emigráns túlzásokkal tükröződnek vissza az egykori romániai balkáni hagyományok. Anyagi potenciáljuk némileg mérsékeltebb a Dragan-csoporténál, de politikai célkitűzéseik ennek ellenére józabbak, ha ez a különféle szervezeteikben továbbél, engesztelhetetlen magyargyűlöletről nem is

mondható el. Központi koordináló szervük a Szabad Románok Világszövetsége (UMRL), s fő képviselőjük a londoni illetőségű Ion Ratiu. A keresztény nacionalisták törekvése végső soron a monarchiához kötődik. Kimondva, vagy ki nem mondva – a svájci-angliai emigrációban élő – Mihály, román királyhoz kötik szuverén legitimitációjukat. És ha célkitűzéseiben a mindenkor román társadalmak alulfejlettsége és szélsőségei tükröződnek is vissza, egyértelműen visszautasítják a kollaborálást a mai Bukaresttel, s eltökélten hirdetik, hogy a jelenlegi vezetést meg kell dönteni és felelőseit meg kell büntetni. Talán ez a stratégiai megfontolás irányította Ion Ratiut is, amikor – először a magyar-román kapcsolatok történetében – baráti üzenetet intézett a magyar demokratikus erők márciusi, már említett seregszemléjéhez.

A harmadik politikai csoportosulás a román emigráción belül, a „kvázi-demokratáké”. Tényleges demokratizmust tulajdonítani nekik azért lenne túlzás, mert nagyjából-egészéből azokból a frissen Romániából kikerült technokratákból verbuválódtak, akiknek – 1945-öt követően – még a látszatdemokráciáról sem volt módjuk fogalmat alkotni. Más részük olyan emigránsokból áll, akik korábbi nem-demokratikus kalandok kiábrándító élménye után igyekeznek ma – értelmiségi hitvallással – a „nyugati” mércének megfelelni. Álláspontjuk mindazonáltal egyre határozottabb módon szegül szembe a Romániában oly honos szélsőséges megoldásokkal. Nem csak együttműködni nem hajlandók a Ceausescu-rezsimmal, de következetes ellenharcosai az ellene való fellépésnek. Jobbszárnyuk azokat az értelmiségieket tömöríti, akik főként Párizsban, illetve az NSZK-ban küszködnek átmenteni a román kultúra még épen maradt hagyatékát, jobbára a helyi – tehát nem emigráns – sajtóorgánumokra, illetve a Szabad Európa Rádióra támaszkodva. A „kvázi demokraták” centrális magvát a Paul Goma író nevével fémjelzett, s a lengyel példa nyomán megalakult, majd rövidesen megsemmisített, úgynevezett Romániai Dolgozók Szabad Szakszervezetének (SLOMR) nyugati eszmei öröksége képviseli. A balszárnyon azokat az értelmiségieket találjuk, akik már régebben elkötelezték magukat a kelet-közép-európai nemzetközi együttműködésnek, integrációnak (az USA-ban Vladimir Tismaneanu és Dorin Tudoran, Franciaországban Mihnea Berindei). Fontos, és számunkra különösen figyelemreméltó a román emigráció független szegmentumán belül az a csoportosulás, amely Budapesten, a román menekültek köréből nőtt ki, s amely Cornel Rosca közigazdász vezetésével a Szabad Románia mozgalom célkitűzéseit vallja és vállalja. Politikai álláspontjuk – minden részletét tekintve – egyelőre nem tisztázott. Az azonban bizonyos, hogy a magyar szolidaritás, amely a román nemzet jelenével kapcsolatban az utóbbi időben mind hivatalos, mind pedig nem hivatalos szinten megnyilatkozott, történelmi élménnyé fokozódott nem egy – eddig velünk csak fenntartásokkal azonosuló – román lelkében. S a jövőendő együttműködés szempontjából ez az élmény már nem csak történelminek, de sorszerűnek is nevezhető. Ezt a sorszerűséget képviselik ma Budapesten a Szabad Románia mozgalom ott élő aktivistái, s hogy tehetik, az egyértelműen új magyar hozzájárulást képvisel egy majdani romániai demokratikus kibontakozáshoz.

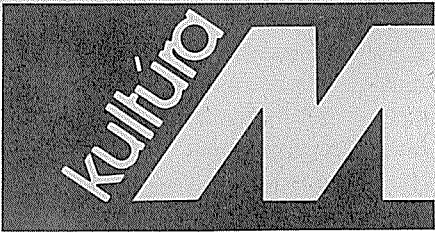
Duray Miklós

Élő Szó

Az alábbi cikket a szerkesztőség sorozatnyitónak szánja. Kérjük régi és új munkatársainkat, hogy értékelő-elemző, gondolatfelvető, vitára gerjesztő válaszcikkeiket másfél gépiratoldal terjedelemig fogalmaz- zák meg. A következő MOTOLLA lapzárta 1988. június 5.

„Látjátok, feleim, szemetekkel, mik vagyunk...” kezdődik – mai átírásban – legrégibb fennmaradt szövegszerű nyelvemlékünk a XII. századból. El- húnyt felett mondott imádság: a *Halot- ti Beszéd* nevet kapta a nyelvészetben, irodalomtörténetben.

Erős a kísértés művelt nyelvünk alap- hangleütésének érezni e szöveget. A népeket, néptörédekeket útféltre dobó történelmi kataklizmák nemegyszer megtépázták a magyarságot is. Egy nyelv azonban – mint a dalmát vagy a kín például – kipusztulhat úgy is, hogy beszélői más nyelvre váltanak, felcse- rélik, elfelejtik az ősit. És Herder annyi indulatot kiváltott, cáfoltnak hitt jósla- ta a magyarság beolvadásáról nem tel- jesedik-e be részben mégis azáltal, hogy a magyarság millióit szakították el anyakultúrájuktól, kiszolgáltatva őket erőszakos vagy csöndes asszimi- lációnak a Felvidéken, Kárpátalján, Er- délyben, a Bánságban, a Délvidéken? E tájakon naponta kondulhat lélek- harang a vergődő anyanyelv felett: „Bizony por és hamu vagyunk...” Aztán a világabrosz közeli és távoli sarkaiba vándorolt százezrek fogyat- kozó, romló otthoni szava... Fájdalmas, de alig megfellebezhető, törvényszerű folyamat ez, melyet esetleg csak fékez- ni lehet ideig-óraig. Mégis, öntudat és akarat, ha csodákra nem is, de az eddigieknél sokkal több- re lehet képes az ezredvég kommuni- kációs viszonyai közepette. A közös származás és nyelv alapján szerte a vi- lágon közösségek keresik a kapcsolatot egymással és az éltető anyaközponttal, a szellemi „metropolisz”-szal. Ez adhat értelmet az anyanyelv, vagy esetleg már csak második nyelvünk feletti re- flexióknak, az igényes önkifejezésnek.

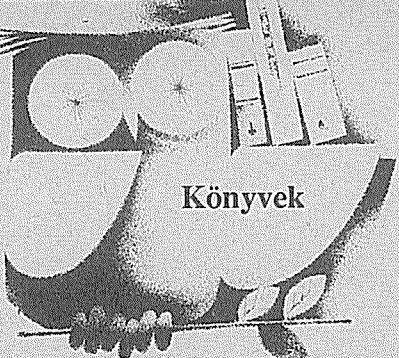
Kicsoda Ön, Faludy György?

Faludy György életét csak egy olyan író tudná avatottan megírni, aki egyesíti magában Rejtő Jenő és George Orwell legjobb erőnyeit. Egy ilyen – egyelőre nem létező – írónál jobban pedig csak egyvalaki, maga Faludy.

Hogy kicsoda ő? Mindenekelőtt talán költő és műfordító. Az irodalomtörté- net legalábbis így tartja majd számon. Virtuóz, nagy formakultúrát birtokló költő, és az a műfordító, aki magyar nyelven mindeddig a leghitelesebben szóltatta meg Rabelais és főként Villont. Kockáztassuk meg: a huszadik század legjelesebb magyar költői közül való. És mégis, azt hiszem, elsősorban még- sem a költőt tisztelem benne, és nem a műfordítót. Művének értékelése az iro- dalomtörténet tiszte. Bármilyen megle- pő legyen, Faludyban a szuverén sze- mélyiséget tartom a tiszteletre legin- kább méltónak. Hogy egy költő eseté- ben ez kevés? Hogy a személyiség kvalitásaira főként akkor szokás hivat- kozni, amikor a mű nem éppen feddhe- tetlen (esztétikai értelemben persze)? Hadd tekintsek el ezektől az ellenveté- sektől. Azt tartom ugyanis, hogy a huszadik század magyar történelmében

A két- vagy többnyelvűség óriási te- her, de hallatlan előny, kilátó és híd egyszermind. A magyarságnak mint- egy harmada van abban a helyzetben, hogy – igen eltérő körülmények között – cipelje ezt a többletet, s lehessen ez- által kapocs saját kultúrája és más né- pek kultúrája között. Kisebbségben és szórványban, szláv, újlatin, germán vagy akár sémi nyelvi környezetben, intézményrendszerben vagy anélkül, viszonylag szabadon vagy létében fe- nyegelve. ÉLŐ SZÓ – ez a szókapcsolat *egybeír- va* honos nyelvünkben, s az „élőszó” beszédet, szájról elhangzó közvetlen közleményt jelent. A címbeli külön- írásban a SZÓ, ősi metaforával, min- denfajta nyelvi megnyilvánulás szino- nímja, hisz „kezdetben vala az Ige”. Az ÉLŐ minősítés a „holt nyelv”, a „halotti beszéd” ellentételezése: mind- azok közös nevezője, akik Kolozsvá- rott vagy Detroitban, Buenos Airesben vagy Stockholmban, Kassán vagy Münchenben naponta lélegzetükkel él- tetik az emberi nyelv fájának egyik zöld ágát. Rovat lehete az „ÉLŐ SZÓ”, nem csupán a hagyományos nyelvművelő, hanem átfogóbb érte- lemben: az alapvető nyelvhelyességi tudnivalók mellett a magyar és a leg- különbözőbb nyelvek érintkezéséből, keveredéséből származó problémák felvetésével. De mindenekelőtt az a fontos, ami a MOTOLLA olvasóit érdekli. Írjátok meg a fentiekkel kapcsolatos észre- vételeiteket, személyes élményeiteket, javaslataitokat. Azt, hogy a nyelvi szi- geten, amelyen éltek, milyen állapot- ban van a magyar nyelv, milyen torzu- lások jellemzik, milyen kommuniká- ciós nehézségekkel találjátok szemben magatokat két- vagy többnyelvű min- dennapjaitok során. De ugyanúgy vár- juk a magyar nyelv jelen állapotára vonatkozó fejtegetéseiteket is. A szerkesztőségnek címzett levelére írjátok rá: ÉLŐ SZÓ.

Deák P. László, NSZK

A májusi könyvhetek alkalmával Magyarországon következő érdekes- ségek jelentek meg:

Csoma Gergely – Domokos Pál Pé- ter: *A moldvai csángó magyarok*, Corvina Kiadó.

Fotóalbum és folklórszövegek történe- ti, művelődéstörténeti, néprajzi vonat- kozású bevezetővel.

Jászi Oszkár: *A monarchia jövője – A dualizmus bukása és a Dunai Egyesült Államok*, Maecenas - Állami Könyv- terjesztő Vállalat.

A nemzetiségi kérdés egyik megoldási lehetőségét Jászi az Első Világháború utolsó hónapjaiban dolgozta ki, könyve azonban ma is aktuális lehet.

Glatz Ferenc: *Nemzeti Kultúra – Kul- turált Nemzet (1867-1985)*, Kossuth Könyvkiadó.

Történeti tanulmány a XIX.-XX. szá- zadi magyar államszervezet kiépülésé- ről, a modern társadalom szervezőiről. **Csiki László:** *Titkos Fegyverek*, Mag- vető Könyvkiadó.

Az ötvenes évek Romániájának külö- nös hangulatát egy kamaszfiú elbeszé- léseiből ismerhetjük meg. Volt illegális kommunista, régi magyar jegyző, ud- varhölgyek, futballkapus-ügynök, máglyára ítélt hadifogoly vívőnk kö- zelharcot a főhős emlékezetében.

Esterházy Péter: *A kitömött hatyú*, Magvető Könyvkiadó.

Az utóbbi évtized jellegadó prózaírója ezúttal a magyar irodalomról és írókról szóló esszéit gyűjtötte kötetbe, de bi- zonyos magatartásformákról és a fut- ballról is olvashatunk írásokat.

Görgey Gábor: *Vadásszönyeg*, Mae- cenas.

Egy volt tábornok fiának emlékei csa- ládjáról, a század történelméről, me- lyek a vadásszönyeg lenyomataiból kelnek életre.

Szentkuthy Miklós: *Frivolitások és hitvallások*, Magvető Könyvkiadó.

Szentkuthy 1983-ban magnóra mondta életét. Szuggesztív előadásában művé- szetének jellegzetességei talán még jobban kidomborodnak, mint regényei- ben.

nak sem kötelezi el magát, viszont a tiszta költészet apolitikus elefántcsont- tornyát sem tartja föltétlenül követésre méltónak. Valószínűleg ezért kell emi- grálnia a fasizmus elől épp úgy, aho- gyan később a sztálinizmus elől. Ez utóbbi esetében azonban drága árat fi- zet: amerikai barátai hiába óvják attól, hogy hazatérjen abba az országba, melyben a haza fogalmát egy vérgőzös diktatúra bitorolja, Vámbéry Rusztem (szociológus, nemzetközi jogász, *szerk.*) hiába figyelmezteti arra, hogy az ember ne lépjen be egy olyan szobá- ba, ahol az ajtó csak befelé nyílik, Fa- ludy mégis hazatér, zsebében amerikai útlevéllal. A háborúnak éppen hogy vége, a boldog koalíciós évek kora ez, és mégis: már a határon elveszik útle- velét. Újságíró lesz, a szociáldemokra- ta párthoz csatlakodik *merthogy csat- lakozni kell valahova, másként nem kaphat munkát*, és hiába minden intő jel: marad. Egészen addig, amíg le nem tartóztatják; azzal vádolják, hogy amerikai kém, s jöllehet az ÁVÓ pon- tosan tudja, hogy a vád képtelen; kö- vetkező állomása a recski munkatábor, amelynek négy évig lakója a szocialis- tának nevezett igazságszolgáltatás nagyobb dicsőségére. Míg el nem fe-

"Mint hirtelen főlvillanó hasonlat olyan a századok futása. Félelmetes nagyságának nevében megyek a gyötrelmes halálba." Pasztemak

Tisztelt Borisz Leonyldovics, bocsásson meg a zaklatásért. Tudom, nyugalmasabb már a földben és nem kívánna találkozni hálátlan utókorával, amely évtizedeken át allg ejt szót Önről, majd pedig politikai küzdőtérré ráncgálja Önt, ahová életében sohasem kíváncszott.

Írt ugyan két poémát az 1905-ös forra- dalomról, mely úgy hiszem, sokkal ro- konszenvesebb volt Önnek, mint a ké- sőbbiek, de azt gondolom, a történe- lemnek kiszolgáltatót, mégis történel- met alkotó, s a történelemben helyét megtaláló emberről beszélt mindig. Éppen ezért élete a legteljesebb cáfola- ta életművének, akkor is, ha Ön tilta- kozna ez ellen, hiszen túlélte a harmin- cas éveket, 1945-ig a könyvei is meg- jelenhettek, s mint ahogy Király Lász- ló leírásából tudjuk, egy Önről szóló dalocska szerint, ágyban halhatott meg. De a Nobel-díjat vissza kellett utasítania, barátait és barátnőit el- ragadták Ön mellől és nem érhette meg *Doktor Zsivágójának* hazai megjelené- sét sem (bár, halála után nyolc évvel az már megjelenhetett egy ideiglenes eufóriában élő szocialista országban). Én most csak arról szeretnék beszélni, hogy a *Zsivágó* harminc évvel születé- se után megérkezett Magyarországra is.

Tavasszal százötvenezer példányban a könyvesboltokba került, ezt megelőző- en pedig január 18-án a szolnoki Szig- ligeti Színház, *a világon először* színre vitte a regényt Szikora János dramati- zálásában és rendezésében, s azóta is nagy sikerrel járssza. Én magam egy vasámap délutáni előadást láthattam. Telt ház volt természetesen, többek között ott szorongott a japán nagy- követ is. De beszéljünk az előadásról.

30 éves a Magyar Gimnázium Kastl

A volt bajor miniszterelnök szereti a magyar gimnáziumot

1958 január 3-án adta át a bajor állam hivatalosan a kastli vár épületét a Magyar Gimnázium céljára. Az akkori európai főlelkész, Monsignore Ádám György ismerte föl, hogy állandó otthonra van szüksége a ma- gyar ifjúságnak, hogy megtarthassa és fejleszthesse magyar hagyó- mányait. De akkor ez az iskola már több mint tíz éves „történelemre” nézhetett vissza.

1946-ban a passauai menekülttáborban

lejem: a boldog koalíciós időknek vége, ez már a Rajk-per éve (1949). A kor hangulatát talán Faludynak az a története fejezi ki leghívebben, mely- ben két középiskolai tanárt azért tar- tóztatnak le, mert – a nagyobb bizton- ság kedvéért – latinul szídták Rákosit egy köztéri padon, ám pechükre arra járt a neves klasszika-filológus Wald- apfel Imre, és azon nyomban följelen- tette őket.

Megőrizhető-e ilyen körülmények kö- zött a személyiség autonómiája? Szol- zsenyicin óta tudjuk, hogy igen. Bár- milyen megaláztatásoknak voltak is ki- téve, a munkatáborok lakói között mindig akadtak olyanok, akiknek sike- rült. És Faludy György ezen kevesek közül való.

Pesti Endre

Faludy György *Pokolbeli víg napjaim* az AB és ABC független kiadó közös kiadása (szamizdat), Budapest 1987.

Aki látta a Zsivágóból készült három- órás – véleményem szerint enyhén szólva kevésbé autentikus – filmet, kellemesen csalódhatott a színpadi elő- adást megtekintve. Megrendülve tá- voztak azok is, akik valamilyen poli- tikai pikantériát véltek a könyvben, s akik most megértették, hogy a regény sorsa szinte jelentéktelen adalék a szö- veg súlyához képest; hogy a regénybeli – a színpadi – események szinte jelen- téktelenek a belső emberi dráma mel- lett. Zsivágó doktor, ez a krisztus-jelle- mű orvos a humanizmusért vívott sze- líd, de határozott küzdelemben eltűnik ugyan a huszas-harmincas évek fordulóján, de pusztulásának ténye szinte rendjénvaló, azok után a lelki megráz- kódtatások, összezuódások után, ame- lyek érték. Az egyszerű, fekete csiki- csuki háttér, minimális mozgással is hűen jellemezte a hangulat- és szín- helyváltozásokat, anélkül, hogy tárgy- szerűen megelevenítette volna a kör- nyező orosz világot, de átmentette a re- gény cselekményének fősodrát is, ezál- tal egy lezárt és kerek történetet ered- ményezett.

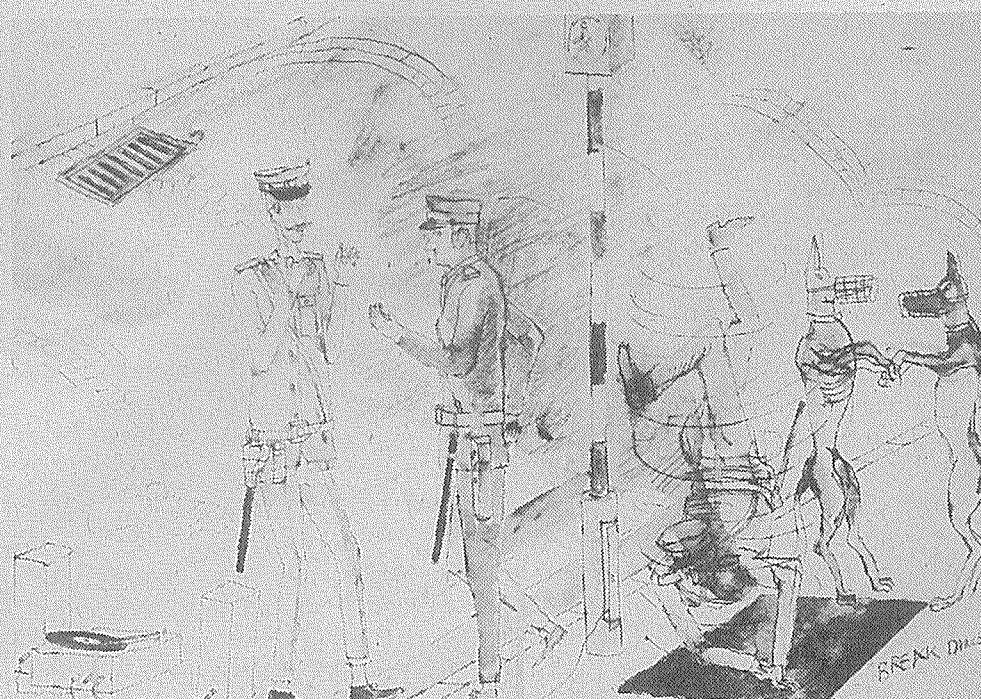
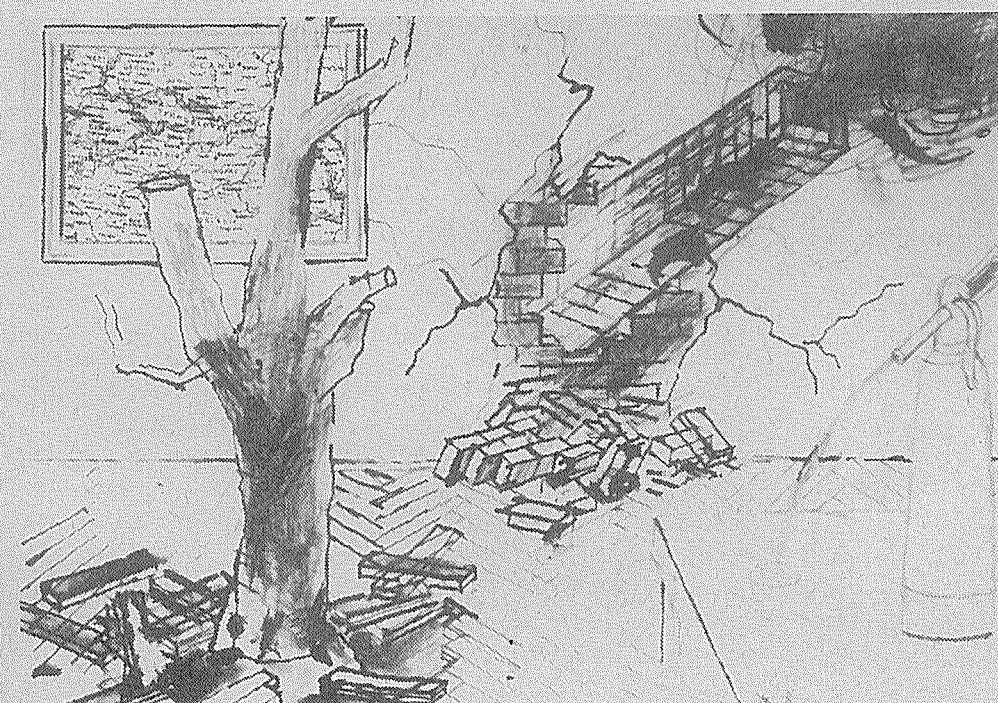
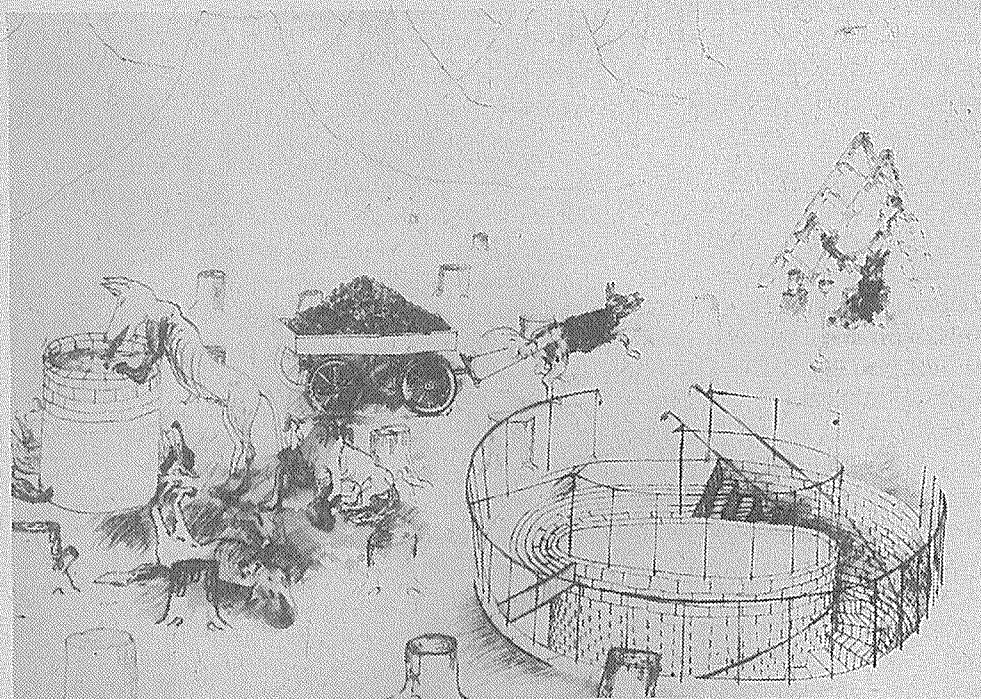
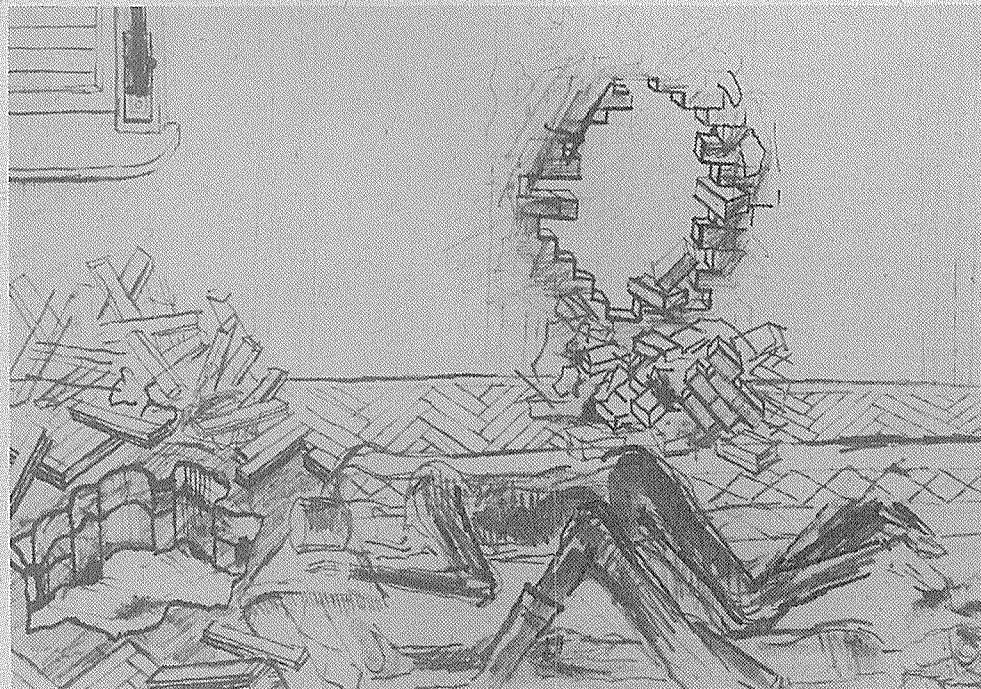
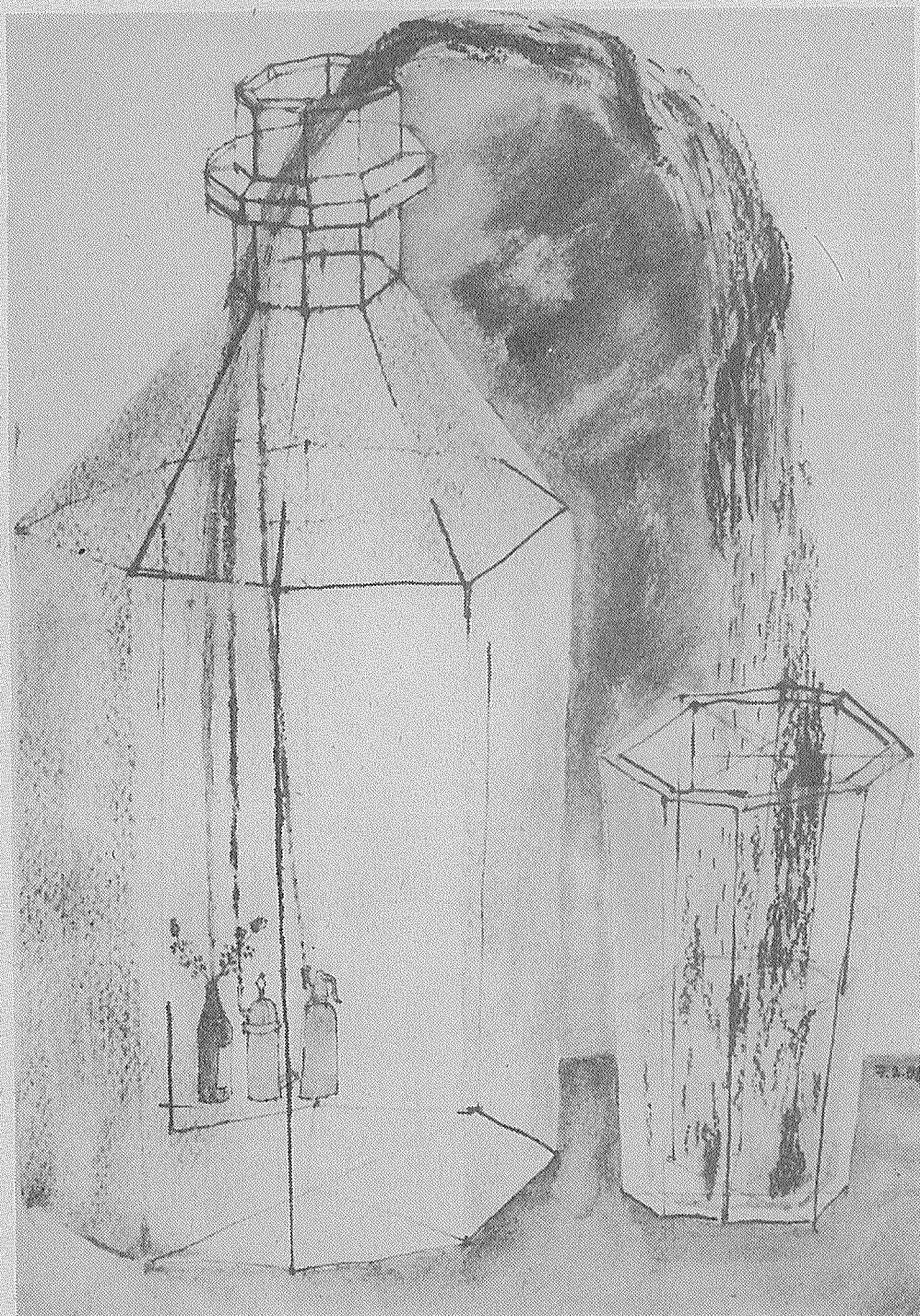
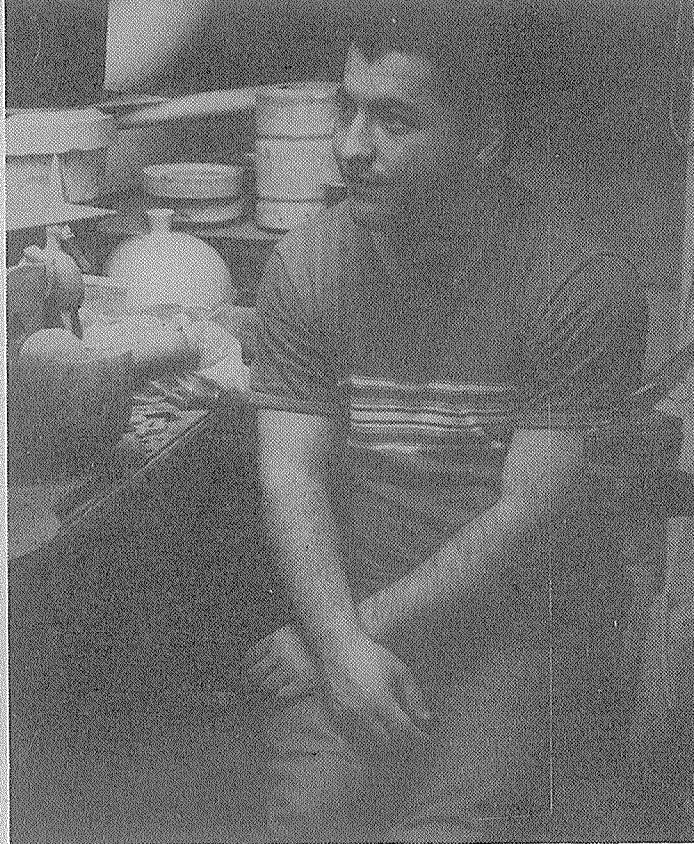
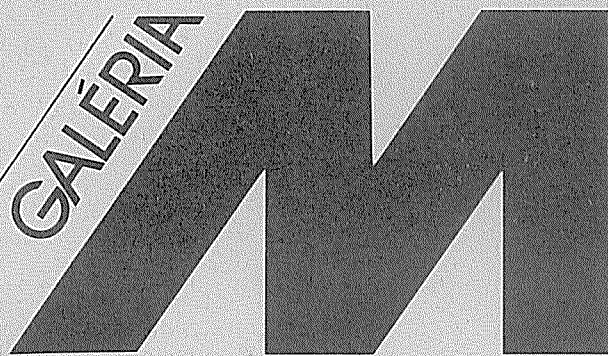
A színpadi feldolgozás után, remélhe- tően sokunk figyelme ismét az Ön köl- tészete felé fordul, s talán nemsokára memoárjait, kisepikáját is kezünkbe vehetjük, s azokon keresztül talán né- peinknek is sikerül találkozniuk.

Tisztelettel,

Szamosszegi Gusztáv, Budapest

BÖRÖCZ ANDRÁS performance-művész 1956-ban született Budapesten. 1982-ben fejezte be tanulmányait a Képzőművészeti Akadémián. Részt vett az Erdély Miklós irányította »Fantáziaépítő gyakorlatok« művészi csoportban, tagja az ugyancsak Erdély Miklós alapította INDICÓ (Interdiszciplináris Gondolkodás) csoportnak, valamint a Fiatal Művészek Stúdiójának. Műveivel számos kiállításon vett részt Magyarországon, Olaszországban, Németországban, Angliában, Kanadában és Izraelben.

GALÉRIA

Interjú Ara-Kovács Attilával

folytatás

sek egy földallati lap előállításához. Nevetségesnek tűnhet, innen Budapestről a Fórum szállóból, (ahol most beszélgetünk) ilyesmiről beszélni, de meg kell vallanom, hogy gonddal teli hónapok előzték meg még egy nem-regisztrált írógép beszerzését is, nem beszélve arról, hogy az anyagi lehetőségeink is nagyon szűkösek voltak. Nagyon problematikus volt a stencil papír és egyéb felszerelés beszerzése; Romániában abban az időben már szinte lehetetlen volt normál géppapírra szert tenni, például. A legnagyobb fejtörést technikai megoldások okozták. Az optimum egy stencilgép lett volna, ez viszont nagyon megnövelte volna a lebukás veszélyét, éppen ezért úgy döntöttem, hogy a *lengyel rámkamódszerrel* fogjuk sokszorosítani a lapot, amit, itt most még fel nem tárható úton-módon szereztem meg akkor. Az első két ember akinek az *Ellenpontok*-ról szóltam Szócs Géza és Tóth Károly volt. Mindketten egyenrangú szerkesztői voltak a lapnak, később bekapcsolódott még Tóth Károly felesége és még néhány személy, akikről biztonsági okokból egyelőre nem szólhatok (Erdélyben élnek). Az *Ellenpontok* kemény magja végülis az a három, illetve négy személy volt, akiket az előbb említettem. A szerkesztés és a terjesztés munkája megoszlott. Nagyjából mindnyájan betöltöttük valamennyi funkciót.

Hogyan buktatok le?

Szerintem iszonyú mennyiségű titkos ügynök kezdett nyomozni a szerkesztők után, a lap megjelenése első pillanatától kezdve. Az erdélyi mítosz fantasztikus ezeregyéjszakáit feltételezi a hatalom, mind a mai napig az *Ellenpontok* köré.

Az az érzésem, hogy a titkosrendőrség „fehér asztalnál” is fölgönyölíthette volna az *Ellenpontokat*. A mi - jobb szó híján - „arisztokratikus” esszertartózásunk, az a tény, hogy a rendszertől kényszerítve, végülis elkülönültünk Erdélyben. Egy sajátos kulturális bensőséget alakítottunk ki, így még a magatartásunkban is másképp éltük meg az ottani világot mint a nagyjából. Elég volt végigmenni egy ügynöknek az utcán és meglátnia minket – sok száz ember között –, hogy már csak gesztusaink révén is gyanússá váljunk számára. Keleteurópában a máskéntgondolkodás körül zajlik a vita. Romániában erről szó sincs, ott elégséges másként viselkedni, ahhoz hogy gyanús legyen valaki. Már akkor tudtunk arról – most egyre többet tudunk –, hogy iszonyú erőket mozgattak meg, elsősorban kémeket Nyugaton és Magyarországon, hogy kintről próbálják visszafejteni szálainkat. Ez folyt benn az országban is. Mi rendkívül óvatosság voltunk, se Tóthéknál se nálam terhelő bizonyítékokat nem találtak; a többszöri házkutatások – nálam négyszer volt – végülis eredménytelennek bizonyultak. Ennek ellenére a lehallgatások (rejtett mikrofonok), néhány barátunk megkínzása, akiknek közvetet kapcsolatok volt az *Ellenpontokkal*, vezetett el oda, hogy dekonspirálódunk. Egy adott pillanatban Szócs Gézával és Tóth Károllyal elhatároztuk, hogy mi névvel vállaljuk az akciót, megakadályozva ezzel, hogy az egész hálózatot felgöngyölítsék.

Veled személy szerint mi történt, miután lebuktatok? Hogyan alakult sor-sod?

Letartóztatásunkat, illetve vallatásainkat követően háziőrizetbe helyeztek és környezetemnek megtiltották, hogy érintkezzék velem. Szócs Géza esete közismert, viszont meg kell említenem, hogy életveszélyben forgott, majdnem megölték. De erről neki kell beszámolnia. Én öt hónapon keresztül csak rendkívül bonyolult, konspirációs körülmények között találkozhattam emberekkel. Letartóztatásomat követően kiadtam még az *Ellenpontok* kilences számát. Eközben nyilatkozatok is jelentek meg tőlünk. 1983 áprilisának a végén kaptam azt a bizalmas jelzést, hogy a román kormány ki fog tolni. Minthogy nem óhajtottam Nyugatra emigrálni, s úgy véltem, hogy Magyarország az az ország, amelyben lelkileg leginkább otthon érzem magamat, s ahol folytatni tudom az Erdélyvel kapcsolatos tevékenységemet, kitarthatóan ragaszkodtam ahhoz, hogy Budapestre menjek. Április végén, Nagyváradon szervezni kezdtem az Erdélyi Magyar Hírlügynökséget (Hungarian Press of Transylvania, HPT), hogy az erdélyi magyar ellenállás ne maradjon fórum nélkül. Május 20-ig létrejött egy mozgalom, amely nagyjából tőlem függetlenül végzi ezt a munkát és informálja a világsajtót az erdélyi eseményektől. Úgy érzem, hogy a HPT hitelessége azóta is töretlen, ami felnőtt mivoltára is utal. Én ma már mindössze budapesti alapító kiadója vagyok az intézménynek.

Milyen lehetőségeket látsz arra, hogy Erdélyben tényleges változásokra kerüljön sor, s a magyar kisebbség helyzete megváltozzék? Milyen tettekre, vagy követelésekre van szükség?

A Magyar Demokrata Fórumon (MDF) elmondott beszédemben ezekre a kérdésekre részletesen kitértem. Egy általános programot felelősen viszont csak egy olyan tényező hirdethetne meg, amelyiknek hatalom van a kezében.

De van véleményem a kérdésről, s egy minimális program keretében ezt így foglalhatnám össze: egyrészt az erdélyi magyarságnak nem csak politikai és adminisztratív, de gazdasági autonómiát kell biztosítani. Az a szocializmuskép ami eddig uralkodó volt, és most is uralkodik Romániában, az nem csak alapvetően az erdélyi magyarságot sérti, hanem az összemberi jogokat is. Fel kell számolni ezt a rendszert! Ez persze nem a mi feladatunk, hanem a románságé! A mi feladatunk az, hogy nyíltan nevén nevezzük a problémát és elítéljük e rendszert. A román példa és Románia agressziós politikája nem csak a magyarországi helyzetet veszélyezteti, hanem a Keleteurópát jelenleg átfogó társadalmi változásokat is!

Következő pontként a kulturális autonómiát említeném. Nem csak abban az értelemben, hogy a magyarság visszakapja régi intézményeit, hanem, hogy módja legyen új intézmények létrehozását szorgalmazni, és ezek felett rendelkezni is.

Harmadik szempontként fontosnak tartom, hogy Magyarország határozottabb és aktívabb külpolitikát folytasson ebben a kérdésben. Mozgósítsa az ENSZ-et és más nemzetközi szervezeteket, intézményeket az erdélyi magyarság ügyében. Szükségét látom – ezt különösen az erdélyi menekültkérdés vetette fel –, hogy Magyarország egy budapesti ENSZ-iroda megnyitását

igényelje. Ugyanakkor folyamodjék megfelelő nemzetközi támogatásért olyan fórumokhoz, amelyeknek módjukban áll, vagy kötelességük a menekültfogadó államokat támogatni.

Nélkülözhetetlennek tartom továbbá hogy létrejöjjenek olyan erdélyi magyar – akár illegális – társadalmi szervezetek, pártok, amelyek a Román Kommunista Párttól teljesen függetlenek, s amelyek a magyarságot képviselni tudják majd egy eljövendő pluralisztikus társadalomban.

Meg kell hiúsítani Bukarest kísérletét, hogy egyetlen kompakt osztállyá degradálja a magyarságot. A magyarságnak is létérdeke, hogy „természetes” rétegekre, osztályokra bomoljon. A romániai elnyomorodás tényszerűen nem jelent mást, mint proletárrá süllyeszteni az erdélyi magyarságot.

Megvalósulhat-e az a terv, mely szerint Magyarország politikai menedékjogot ad az erdélyi menekülteknek? Ebben az esetben viszont fennáll a veszély, hogy két és félmillió magyar, de esetleg még több millió román is elhagyja Erdélyt, illetve Romániát és Magyarországra menekül.

Valóban fennáll annak veszélye, hogy két millió magyar jön át ide. És természetesen esetleg több millió román veszi a batyúját és kivándorol Magyarországra. Már eddig is sok román érkezett, akik – a létező és hangsúlyosan meglévő előítéletek dacára – ugyanolyan segítségben részesülnek itt mint a magyarok. Mi több, nem hivatalos oldalról tüntető módon igyekezünk igen tisztességesen fogadni és védni őket. Azonban föl kell hívnom figyelmet egy másik körülményre, mégpedig hogy a román kormányzat, bár 1987 első felében tömegesen adta ki az útlevelet olyan embereknek, – többnyire magyaroknak –, akikről szabadulni akart, ezzel együtt múlt év végén Bukarestnek rá kellett döbbsennie arra, hogy nélkülük jónéhány üzem termelése leáll. A menekültek helyét nem tudták pótolni, éppen ezért 1988 február 1-től a munkaképeseknek belügyminisztériumi dekrétummal megtiltották a külföldi utazást. Az ilyesmi persze mérsékeli a menekültek számát, de nem lehet jogszerűnek, mégkevésbé emberségesnek nevezni az eljárást.

A Magyar Demokrata Fórumon elmondottakat kiegészíteném még néhány további, véleményem szerint fontos szemponttal. Magyarország mondja föl azokat a Romániával kötött egyezményeket, amelyek részint sértik érdekeiket, másrészt pedig nehezítik a menekültkérdés humanitárius megoldását. Ilyen például a kettős állampolgárság kizárásának az egyezménye, melynek értelmében egy román állampolgár, aki ide menekül, nem tudja fölvenni a magyar állampolgárságot, minthogy a románok nem engedik el a román állampolgárságból. Magyarországnak fel kell mondanija továbbá azokat a turisztikai egyezményeket, amelyek szintén sértik a magyar érdekeket, egyben föl kell mondania azt a tömbmegegyezést is, amely kötelezi a magyar tájékoztatási szerveket, hogy csak olyan információkat tegyenek közzé itthon, amelyeket a román hírgyűnökség, az *Agerpres* is leközlölt.

Mennyire becsülhető Magyarországon és Nyugaton azoknak az erdélyiek a száma, aki az elmúlt években elhagyta Erdélyt?

Magyarországon – az illegálisan ideérkezőkről beszélnek csak, akik a nyugatra vagy a Magyarországra távozásnak azt a módját választották, amelyik

most három éve létezik –, Magyarországon tehát ezeknek a száma ma már legalább tízezer. S ez a szám egyre nő.

Több tízezerre tehető azoknak a száma, akik az előző két évben – 1985 közepétől 1986 végéig, illetve alkalmanként 1987-ig – Nyugatra menekültek. Összesen, gondolom nem túlzás harminc ezret mondani; ezek magyarok, mindössze 5-10 százalékuk román.

Nyugatra gyakran jutottak olyan hírek, hogy Magyarország rendszeresen kiad menekülteket Romániának.

Valóban adtak át menekülteket Romániának az elmúlt évben. Azokat az embereket, akik papírok nélkül, tehát még a „turisztikai legalitást” sem tartva be, érkeztek, azokat összegyűjtötték és hente egy alkalommal átadták őket Nagyváradnál a románoknak. A románok pedig, minden bosszujukat kiélve, rendkívüli mértékbe megkínózták őket, majd az ítélet következett hat hónaptól három- illetve öt évig terjedően, ha magyarokról volt szó. A három évig terjedő börtön azokra a tiltott határátlépésekre vonatkozik, amikor az ember egyedül menekül. Amennyiben legalább ketten menekülnek, akkor az – mivel összeesküvésnek számít a tény – elérheti az öt évet is. Ha viszont románról van szó, akkor a büntetés elvileg 15 év is lehet, mert hazaárulásnak minősül, ha egy román Magyarországra akarna menekülni. Fölmerült a román vezetésben egy olyan terv is, miszerint Déva mellett koncentrációs tábor hoztak volna létre a menekültek megbüntetésére. A nemzetközi tiltakozások eredményeképpen azonban Ceausescu, január 26-án, születésnapján általános közkegyelmet hirdetett, és eltörölte az addigi ítéleteket; így a tábor megnyitása elmaradt. A menekülés Romániából azonban nem állt meg, de megsokszorozódott azóta. Így lehet, hogy a jövőben mégis sor kerül majd a koncentrációs tábor megnyitására. Azt azért hangsúlyozni kell, hogy az elmúlt időszakban már nem adnak át a magyar hatóságok menekülteket Romániának; különösképpen Szűrös Mátyás interjújának elhangzása után!

Ne kerüljessük az egyik legfontosabb kérdést: milyennek látod a magyar-román viszonyt?

A románság nagy része – valljuk be – áldozatul esett Ceausescu szélsőséges nacionalista és sovén politikájának. A románság nagy része jelenleg is rendkívül mélyen gyűlöl minket, és én ebben a gyűlöletben annak a „garanciáját” látom, hogy a Ceausescu-vezetés megdöntésével a magyar probléma semmiképp sem fog megoldódni Romániában.

Nagyon rossznak ítélem a román és a magyar nemzet viszonyát. A román nemzet sok tekintetben kritikátlanul ráhangolódott mindarra, amit a román kormányzat rólnak állít. Ugyanakkor – épp a menekültkérdésbe elfoglalt magyar humanitárius álláspont is – jó lehetőséget biztosít számunkra, hogy kellő mértékben ellensúlyozzuk, gyakorlati cáfolatát adjuk a rágalmaknak.

Hogyan látod a jövőt, látsz megoldásokat?

Megoldást nem látok! Mindenesetre a Ceausescu-rezsímnek „mennie” kell. Általános struktúra-váltásra van szükség. És ennek a véghezvitele, egészen biztosan évtizedeket fog igénybe venni.

Utolsóként egy személyes kérdés. Milyen eszményeket követsz, kik az eszményképeid?

Egy, a demokratizmusban önmaga sza-

Holnap is élünk

Az utóbbi években már egyre több adat és adalék található a magyarországi, s a ma már könnyebben ideérkező kárpát-ukrajnai sajtótermékekben, könyvekben. Korlátozott példányban Magyarországon is hozzá lehet jutni a tavaly megjelent első ottani magyar tárgyú szociográfiai jellegű munkához, Dupka György és Horváth Sándor *Multunk s jelenünk* című füzetcskéjéhez, melynek különösen utolsó fejezete tartalmaz konkrét tényeket a helyi magyarság életéről.

A Szovjetunióban élő magyarok jelentős része az első világháború után Csehszlovákiához, a második világháború után Ukrajnához csatolt Kárpátalja, majd az Ukrán SZSZK „Kárpáton-túli Területé”-nek nevezett térségben él. A háború utáni deportálásokat elke-

Tájékoztató az emberi jogok romániai helyzetéről. Szombaton, június 11-én, 10 és 14 óra között, a müncheni sétáló utcában az *Internationale Gesellschaft für Menschenrechte* (IGFM) felállított bodéban prospektusokat osztogat és tájékoztatással szolgál az emberi jogok kérdéséről napjaink Romániájában.

badságát megelő, cselekvő létezés – ez az eszményem. A szó és a szépérzék összhangja. A morális jóézés és a szépérzék tiltakozott bennem a román rendszer ellen. Ez öltött később politikai dimenziókat.

Értelmet mindannak amit csinálók, amit politikailag is teszek, végülis azok az elvek adnak máris, amelyek akkor nem politikaiként fogalmazódtak meg bennem. Egy egyetemes jóézés; valamint az a szépérzék, ami a világ esztétikumához és esztétikai lehetőségeihez, és az általános emberi erkölcsi elvekhez – mondhatnám azt is a Tízparancsolat „közhelyeihez” – kapcsolódik. Mindkettőnek nagyon is híján van a Balkán. Ezért is tekintem azt a megtestült pokolnak.

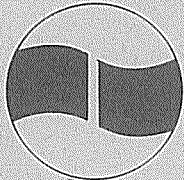
Ideológiai kérdések is felmerülnek számodra?

Ezek mind ideológiai kérdések...is, nem szabad elfelejtened.

Az interjút Krizsán Árpád készítette 1988. márciusában

Megmarad nekünk a gyalázat. Ezen a címen írja le az osztrák környezetvédő Günter Schobesberger szempontjait a nagymarosi vízierőművel kapcsolatosan. Ez csak egy a 15 megrázó felszólalás között, amely Bécsben a „Nagymaros” című kiadványban látott napvilágot. Többek közt Duray Miklós és Konrád György véleményét olvashatjuk. A kétnyelvű kiadvány megrendelhető következő címen:
Österreichische Hochschülerschaft - Wirtschaftsbetriebe Ges. GmbH, Liechtensteinstr. 13, A - 1190 Wien.

Képünk a nagymarosi építkezést mutatja.

Néhány adalék a kárpát-ukrajnai magyarokról

A magyarországi és a nyugati magyar sajtó a legutóbbi időkig keveset foglalkozott a Szovjetunióban élő magyarsággal. Ennek oka elsősorban az információhiány volt, s emellett bizonyos tartózkodás, az adatszolgáltatók érdekeinek tiszteletben tartása. Az ezzel kapcsolatos félelmek elsősorban nem a nemzeti kisebbségi sorsból, hanem az általános ideológiai szorongatásból táplálkoztak.

rütlendő, sokan szlováknak vagy ukránnak vallották magukat, de ma már a magyarok száma meghaladja a kétszázezret. A terület déli és nyugati síkvidékén kilencven községben alkotnak többséget a magyarok. Nagyobb városok: Ungvár, Munkács, Técső, Nagyszőlős és Beregszász. A gazdasági élet fejlettsége, az életszínvonal a Szovjetunió egészéhez képest magasnak tűnik; a háztáji gazdaságok bizonyos korlátozások hatására sem roppantak össze. A vegyesházasságok aránya egy majdnem húsz évvel ezelőtti, négy falura kiterjedő felmérés szerint 20 százalék körüli. Az etnikai határ mentén és a városokban is jelentős a nemzeti tudat fellazulása. Az elnemzetietlenítés és a saját soraiból kontraszelektációs módon kiválasztott vezetés ellen a magyarság – a fiatalok szervezésével – a hetvenes évek elején többször tiltakozott. Az egyik ilyen, a nemzetiségi sérelmeket tételesen felsoroló, 1972-ben készült beadványt kétezren írták alá.

A helyi írástudók közül többen a falut tekintik a magyar hagyományok őrzőjének, s hogy nem alaptalanul, azt bizonyítja a tiszaháti Péterfalva esete, ahol a gazdaság kultúrházat, iskolákat építtetett, falumúzeumot hozott létre, százhuszonnégy tagú helyi dal- és táncegyüttest szervezett. Így sikerült hazavonzania például a Kijevben élő magyar értelmiség egy részét is.

A kulturális intézményrendszer terén lassú de jelentősnek tekinthető gyarapodást tapasztalunk, bár a hatvanas évek közepéhez képest az iskolák száma – az összevonások eredményeként – csökkent. Jelenleg 72 magyar tanintézetben – ebből 28 középiskola – körülbelül huszonnégyezer magyar diák tanul. Sokan járnak vegyes tannyelvű iskolába. A tanári kar utánpótlását a Munkácson működő tanítóképző biztosítja. 1963 óta az ungvári egyetemen Magyar Filológiai Tanszék működik, vezetője az ukrán Petro Lizanec. A tudományosság legismertebb alakja Váradi-Sternberg János történész. A rádió naponta egy órá, a televízió hetente kétszer másfélórás műsort sugároz magyar nyelven.

Nehéz az egyházak helyzete: utánpótlásuk úgyszólván nincs, bár az utóbbi időben magyarországi egyházi vezetők tárgyaltak a Szovjetunióban a képzés megoldásáról.

Az újságok közül tükörfordításban három lap jelenik meg. Magyar szerkesztősége is van a beregszászi *Vörös Zászlónak*. Az egyetlen kizárólag magyarul szerkesztett területi napilap a *Kárpáti Igaz Szó*, amelynek eddig különösen ifjúsági irodalmi mellékletei, a *Neon* és a *Lendület* majd az *Új Hajtás* érdemelték figyelmet, de amelynek laptestében a helyi magyarság problémái, létkérdései a legutóbbi időkig alig kaptak hangot.

Tankönyvet a *Ragyanszka Skola Tankönyvkiadó* ad ki magyarul, a helyi magyar szépirodalom termését a *Kárpáti Kiadó* közvetíti. Évente ad ki Kalendáriumot, s két-három, újabban valamivel több, verses- és prózakötetet. Az utóbbi negyven évben mindössze nyolcvan körüli a megjelent művek száma.

A szellemi pezsgést a hatvanas években megszüntetett *Forrás*, majd később a *József Attila Studio* jelentette. A legkimagaslóbb alkotó a több mint tíz éve elhunyt Kovács Vilmos költő, akinek *Holnap is élünk* című regénye a kárpát-ukrajnai magyarság ötvenes-hatvanas évekbeli életének legfontosabb, s 1965 óta politikai okok miatt újrakiadatlan dokumentuma.

A fiatalabb nemzedék legfontosabb képviselői Vári Fábián László, Fodor Géza, Balla D. Károly, Finta Éva, Füzesi Magda, Nagy Zoltán Mihály. Márton István vezetésével *Magyar Melódiák* néven kamaraegyüttes működik, az egyetlen magyar amatőr színjátszó társulat a beregszászi Népszínház. A jelek szerint hamarosan magyar irodalmi folyóirat is indul Kárpát-Ukrajnában.

den tekintetben autonóm személyiséggé válás egyaránt meghatározó integráló erő. Bár a két mozgalomban sok a személyi és tartalmi átfedés. De el kell különíteni őket, mivel a klubmozgásban nem csak egyetemi, hanem egyéb értelmiségi és munkás társadalomtudományi és honismereti klubok is résztvesznek. A hatalom mindkét mozgalmatól tart, hiszen növelik a független gondolkodású, azaz nem vakon engedelmeskedő, sőt indokolt esetben szembeszegülő állampolgárok számát.

A néhány éve alakult Klubtanácsnak közel ötven klub a tagja az egyetemektől a vidéki, néhány tucat embert megmozgató honismereti klubokig, városvédő és természetjáró körökig. Nagyon sok klub működik persze Pesten és vidéken a Klubtanácson kívül is. A magam részéről a legértékesebbnek azoknak a munkáját tartom, amelyek

Klubok és szakkollégiumok a 80-as években

Magyarországon az 1956-ot követő „közmegegyezés” kiüresedésével párhuzamosan, évek óta nő az igény a társadalom részéről az önálló véleményalkotásra, az emberi és polgári jogok szabad gyakorlására. E természetes igény fokozottan jellemzi az egyetemisták és az értelmiség egyes körleit, elsősorban a társadalomtudományok, a közgazdaságtan, a jog szakembereit.

Az egyetemi klubok, körök, szakkollégiumok az utóbbi években egyre fontosabb helyet foglalnak el a „máskéntgondolkodóknak” szólási lehetőséget és értő, befogadó közönséget biztosító fórumok között. Ugyanakkor a klubok autonómiája kellő mértékben korlátozott ahhoz, hogy a „veszélyesnek” tartott előadásokat akár adminisztratív, akár hatalmi lépésekkel megakadályozzák, betiltsák.

Jelenlegi formájukban a klubok léte és működése is egyfajta társadalmi torzulást tükröz: egy demokratikus országban nagy részük feleslegessé válna, ugyanis tagságukat nem a közösséghez tartozás, hanem a szabad véleménynyilvánítás iránti igény tartja össze. A szakkollégiumokban ellenben a közösségalkotás, a szakmai munka és a min-

ember-léptékű közösséget teremtenek, akár a közös érdeklődés, akár a társadalmi méretű elembertelenedés elleni védekezés hívja életre őket. A Pesten jelenleg működő klubokban sajnos nem elsősorban e fenti cél dominál. Van egy viszonylag szűk törzsközönység, amely minden előadáson megjelenik, ismeri egymást és az előadókat. Az utóbbiak köre is behatárolt, ugyanazok az előadások járják körbe a külfölte klubokat, egyre ritkább az újdonság. Aktív részvételre, kölcsönös véleménycserére van szükség az eddigi passzív befogadás helyett. Ilyen szempontból a legradikálisabbnak tekinthető a Rakpart Klub, ahol valódi viták, eszmecserek, sőt néha tanácskozások zajlanak.

A szakkollégiumi mozgalom fiatalabb: a Rajk László Szakkollégium mellett

csak az elmúlt években kezdett kibontakozni több vidéki és budapesti egyetemen a kellő aktivitás, amelynek eredményeként először az ELTE Jogász (1988-tól Bibó István) Szakkollégium, majd több vidéki hasonló szervezet is létrejött.

A szakkollégiumok közötti összetartás egyelőre inkább csak közös táborok szervezését, egy-két közös akciót jelent, de az információcsere nem folyamatos, nem igazán tudnak egymás munkájáról. Az utóbbi időben a legnagyobb visszhangot kiváltó akciókat a jogászok szervezték: a *Kelet-Nyugat Találkozó* európai jelentőségű rendezvény volt az ősszel, de folyamatosan hívnak meg nyugati békeharcosokat, környezetvédőket és a kelet-európai alternatív mozgalmak képviselőit is. Kiadványuk, a *Századvég*, az értelmiség legkeresettebb olvasmányai közé tartozik.

A Rajk Szakkollégium elsősorban a szakmai munkára helyezi a hangsúlyt; előadónak igazi szaktekintélyeket nyernek meg. Legutóbbi sikeres sorozatuk például Kis Jánosnak, a demokratikus ellenzék egyik vezetőjének a *Beszélő* című szamizdatban megjelent „Társadalmi szerződés” című tanulmányról tartott előadásait és az erről folytatott vitákat tartalmazta.

Ennyit bevezető helyzetkép gyanánt; biztos, hogy képünk nem teljes, de most inkább a főbb irányvonalak felvázolására törekedtünk, és következő számunktól kezdve részletekbe menően foglalkozunk a tárggyal.

Láng Vince, Budapest

Ökrös Csaba és együttese Vincze Zsuzsa és Zsuráfszky Zoltán táncosokkal Svájcban a következő helyeken lép föl:

Május 20, péntek, 20 óra: Folk Club, Zürich; Május 21 - 23 Pünkösdi Néptánc-tábor, Gruyère; Május 27, péntek, 21 óra: Schwarzes Schaf, Luzern; Május 28, szombat, 20.30 óra: Kino Rex, Pfäffikon.

Jegyek megrendelhetők: Csósz Rózsa, Goldbrunnerstr. 137, 8055 Zürich.

PUSZTA CSÁRDA

Magyar Kisvendéglő
Inhaber: Győri

Volkartstr 15, 8000 München 19
(U-Bahn Rotkreuzplatz)
nyitvatartás naponta 18.00 - 1.00 óráig,
hétfő szünnap.
Vasárnap- és szünnapokon délből is:
11.30 - 14.30 óráig nyitvatartás.
Azstalrendelés: Tel.: 16 82 71.

Nyugati magyar könyvek

Kosmos
Wollzeile 16, 1010 Wien
Tel.: 52 48 85

KOSMOS

MUSICA HUNGARICA
Katkó Sándor
Rümannstr. 4
D - 8000 München 40
Tel.: 089/ 30 50 43

1958 - 1988

Harminc éve a magyar kultúráért külföldön.

Magyar könyvek, hanglemezek, videokazetták filmek, stb. cikkek szaküzlete

Benkő T.K.D.

Sendlinger-Tor-Platz 10, 8000 München 2
Tel.: 089 / 59 73 66 vagy 59 63 95
Telefax 528 031

20 százalékot spórolhat:
Computerek, TV-k, Hi-Fi berendezések, videók, autók, motorok, alkatrészek és egyéb műszaki cikkek vásárlásánál.

BIZTOSÍTÁS ÜGYEKBEN
élet-, beteg-, gépjárműfelel-ségbiztosítás stb. rendelkezésükre állunk.
Kérésére tájékoztatást küldünk:

Magyar Sándor
Sonnenstr. 4
8000 München 2
☎ 089 / 59 87 60

PS: Nálunk pénz is lehet keresni közvetítői tevékenységgel.

